

Een stad voor alle zintuigen

Imposant & intrigerend Istanboel

Van sommige steden is het unieke karakter bepaald door hun bijzondere ligging; bijvoorbeeld omdat ze op een plek liggen waar de ene wereld ophoudt en de andere begint. De stad waar zo'n grens intens kan worden gevoeld is Istanboel. Mede vanwege de strategische ligging groeide dit voormalige Byzantium al aan het begin van onze jaartelling uit tot een bruisende, kosmopolitische wereldstad. Anno 2007 is Istanboel de plek waar de sprookjes uit Duizend-en-één-nacht samenkomen met zowel traditionele oosterse als hypermoderne westerse winkelparadijzen. Dit is een stad waar het islamitisch gebed vijf keer per dag vanaf honderden minaretten weerklinkt, maar waarin ook het hedendaagse Europa en een eeuwenoude joodse gemeenschap hun eigen, belangrijke rol vervullen.

Tekst: Esther Voet Beeld: Jack Drenthe

Het felle zonlicht spat op deze lauwe nazomermiddag op het water van de Bosporus in miljoenen diamanten uiteen. Op dit dakterras is het uitzicht fenomenaal. Het legendarische Four Seasons hotel ligt aan onze voeten, daarachter wordt hard gewerkt aan opgravingen die stadsresten uit de tweede eeuw blootleggen. Maar het beeld wordt gedomineerd door de Aya Sofia die op lijkt te rijzen uit het groen. Aan de andere kant van het terras verdwijnt het vrije zicht op de Zee van Marmaris deels achter de Blauwe Moskee. In dit Seven Hills Fish Restaurant ligt verse vis op het bord: rode poot en zeebaars worden vergezeld van een (goed!) glas Turkse witte wijn, terwijl ook tijdens deze Ramadanmaand vanuit diverse minaretten in de omgeving opgeroepen tot het middaggebed. Die unieke combinatie valt maar één stad ten deel: Istanboel. Dit is een stad waarin Oost en West, de Oriënt en de Europese wereld vreedzaam samenkomen; een stad die meer inwoners kent dan Nederland en die al een brandpunt van de wereld was toen bij ons in Nederland de donkere middeleeuwen nog moesten beginnen. De Aya Sofia werd ingewijd in 537 van onze jaartelling, toen Istanboel Constantinopel heette en de opdrachtgever Justinianus uitriep: “Salomo, ik heb u overtroffen.” Laten we eerlijk zijn, hij had recht van spreken. Deze kerk van de heilige wijsheid die zich moest meten met de Tempel van Salomo, is na de St. Pieter in Rome nog altijd het grootste koepelgebouw ter wereld. Onvoorstelbaar als we in ogenschouw nemen wanneer het complex is gebouwd: bijna duizend jaar voor de St. Pieter. De kerk werd in later eeuwen een moskee, getuige de bijgebouwde minaretten, medaillons in het Arabisch en rituele wasplaatsen. Nu is het een museum waarin de echo van de eeuwen weerklinkt: een betoverende plek.

Gezamenlijke liefde

Vlakbij de Aya Sofia liggen een aantal andere absolute *musts*. Zoals in de voormalige baden van Roxelane (1500-1558), de mooie, sluwe en favoriete vrouw van Süleyman de Prachtlievende, die als Russische opklom van concubine tot eerste vrouw. In het gebouw dat zij ooit als hammam (badhuis) gebruikte, hangen nu de mooiste tapijten en kelims – in tegenstelling tot de rest van de stad allemaal voorzien van een vast prijskaartje. Ideaal voor de reiziger met een hekel aan pingelen en degene die niet opdringerig een obscuur winkeltje wenst te worden in gesleurd. Daarbij: de bezichtiging van het gebouw zelf is kosteloos. Het ligt vlakbij het Topkapi paleis, dat zich qua grandeur en schoonheid gemakkelijk de vergelijking met Versailles en het Alhambra aan kan. In dit enorme complex worden ook twee gemeenschappelijke Turkse en Nederlandse liefdes duidelijk: die voor de oorspronkelijk uit Turkije afkomstige tulp en geglazuurde tegels. We vinden hier zelfs uit Nederland geïmporteerde, Delfts blauwe tegeltjes in de haremverblijven. Daar leefden eeuwenlang duizenden concubines (de gemiddelde sultan had zijn beschikking over zo'n duizend bijslaapjes. Heren, dream on...). Dat waren overigens nooit islamitische vrouwen, dat was voor de wet verboden. De vrouwen werden veelal op slavenmarkten of tijdens oorlogen buitgemaakt, maar qua onderkomen hadden ze in ieder geval niet te klagen. Echt trouwen mocht de sultan alleen met een islamitische. Feit is dat het paleis van een grote verfijning getuigt, met een airco *avant la lettre*: kleine fonteinnetjes langs de prachtige glas-in-lood ramen waarin fris water stroomde, zodat het zonverwarmde licht zodra het de ruimte binnenviel, werd gekoeld.

Tussen de grafstenen

“De vrouwen werden veelal op slavenmarkten of tijdens oorlogen buitgemaakt, maar qua onderkomen hadden ze in ieder geval niet te klagen.”

Een groot deel van het Topkapi paleis, maar ook legio mausolea, moskeeën en zelfs een hammam, danken we aan Süleymans grote architect Sinan, een man die zich qua talent en productiviteit niet onderdoet voor de Italiaanse grootmeester Palladio. De christelijke Sinan stierf op 97-jarige leeftijd, toen hij meer dan 130 moskeeën en ruim 200 andere gebouwen op zijn naam had staan. Van die ene hammam, Çemberlitas, met schitterende marmeren platforms voor zowel mannen als vrouwen en gewelfde stoomzalen, kunnen we tot op de dag van vandaag genieten. Het is een adres dat ook vriendelijk voor de toerist die op het gebied van het oosterse baden wat onwennig is. Op een steenworp afstand van de Çemberlitas Hammam is het na al dat zware lichamelijke werk goed rusten met een waterpijp, een *nergila*, en wat appeltabak, een kopje saliethee of Turkse Koffie in de Kalıçeci Hasan Aga Camii, een moskee met een gezellige binnenplaats. Voor westerlingen is het wellicht wat vreemd om tussen de eeuwenoude grafzerken door richting binnenplaats te lopen, maar daar vinden we dan ook het echte, authentieke Istanboel. We zijn de enige toeristen, worden hartelijk ontvangen en langs tapijt-, lampen- en waterpijpvkopers naar de overbevolkte binnenplaats geleid. Hier maken we ook kennis met de inventiviteit van de inwoners van deze metropool. Een

schoenenpoetser die als kind polio heeft opgelopen, biedt hier met een grote, onweerstaanbare glimlach een paar slippers aan, vertrekt vervolgens – indien gewenst - met je bestofte schoenen, om ze in nog geen drie minuten voor 3 lire (zo'n 2 euro) een metamorfose te laten ondergaan.

Facetten

Een goed en zeer sympathiek alternatief vergeleken bij de schoenenpoetser op de Galatabrug, het emotionele hart van de stad: daar laat de kleine zelfstandige zogenaamd ‘per ongeluk’ zijn borstel voor jouw voeten vallen en als je hem oppakt en het gereedschap teruggeeft, overlaadt de eigenaar je met dankwoorden en staat erop om als dank toch vooral je schoenen te poetsen. Het venijn zit 'm in de staart, wanneer een klagelijk verhaal wordt opgehangen over het feit dat hij dakloos is en hij toch echt een bijdrage verwacht. Pas als het je een tweede keer overkomt, weet je zeker dat het een algemene truc is en dat je gepiepeld wordt. Istanboel heeft veel facetten. Dat heeft ook de joodse gemeenschap van de stad ervaren. Turkije is zeker in militair opzicht een bondgenoot van Israël. Duizenden Israëli's trekken tijdens de zomermaanden naar de Turkse Zuidkust en in de straten van Istanboel horen we opvallend veel Ivriet. De relatie tussen Istanboel en het >

jodendom gaat eeuwen terug. In 1492 trokken voor de inquisitie gevluchte joden naar het toenmalige Constantinoepel, waar toen al een grote joodse gemeenschap woonde. Ze vonden er een terughoudend maar tolerant onthaal. Een relatie waar de Turken trots op zijn. Totdat in 2003 die droom van tolerantie ruw werd verstoord. Twee synagogen in de stad werden tegelijkertijd met het Britse consulaat opgeblazen. De aanslag werd opgeëist door El Quaeda en er vielen tientallen doden. Dat, terwijl de Ahrida synagoge uit 1453 één van de oudste van Europa is. De grootse synagoge, de Nevé Shalom, vlak onder de Galatatoren, werd met de grond gelijk gemaakt. In no time werd de synagoge herbouwd, met een prominente rij davidssterren pontificaal zichtbaar op de nieuwgebouwde gevel. Het laat niets aan onduidelijkheid over.

Hippe hart

Daarnaast is er een zeer bezienswaardig Joods Museum. In deze stad wordt nog altijd een joodse krant uitgegeven, waarvan een deel wordt geschreven in het Ladino, de taal die de Spaanse joden meenamen tijdens hun vlucht uit Spanje. Het is een uitstervende taal, die erg lijkt op het hedendaagse Spaans, maar toch... hier wordt de taal nog altijd gesproken. Het museum en de synagoge liggen in Galata, het hippe, moderne hart van Istanboel. Vanaf de 14^e-eeuwse Galatatoren, die een geschiedenis heeft die teruggaat tot de 6^e eeuw, hebben we met zonsoudergang een onvergetelijk uitzicht over de hele stad. Het is een stevige klim verder noordelijk, over de wandel/winkelpromenade naar het Taksimplein. Gelukkig kan de afstand ook met een kabeltram worden afgelegd. Europa wint het in deze wijk van Islamitisch Azië. We vinden hier een aaneenschakeling van luxe modewinkels, restaurants, boetieks en antiekhandeltjes waar we zeer hebberig van worden. Zoals Dilara's Abracadabra, een supertrendy restaurant waar biologische gerechten worden geserveerd. In de wijk Çukurcuma vind je de mooiste stoffen, een goed adres voor tapijten is Sümerbank. Mooie sieraden en andere trendy winkels zijn gebundeld in de Hamalbasi Cadessi, in een overdekte winkelgalerij. Verder zijn hier discotheken, nachtclubs, noem maar op. Zoek je een goede plek voor een drankje op de late avond, dan moet je naar Keve. In dit deel van de stad vinden we ook spiritueler zaken, zoals het Mevlevi-klooster, het centrum van de Turkse soefi-beweging. Soefi's laten zich het beste vergelijken met de kabbalisten in het jodendom. De leden zijn op zoek naar mystiek, spiritualiteit en verlichting en doen dat op een zeer vreedzame wijze. Naast de werken van hun grote leider Rumi, zijn ze het meest bekend om hun derwisjen, mannen die al draaiend om hun eigen as een soort mystieke dans uitvoeren, waarbij ze in trance raken en daardoor de aanwezigheid van god zoeken. De soefi's worden behalve

“Het is een stad met een geheel eigen hartslag en valt beslist niet in een paar dagen te ontdekken of te doorgronden.”

in Turkije, in grote andere delen van de Islamitische wereld vervolgd of in ieder geval tegengewerkt. Het Mevlevi-klooster is één van de plekken waar je dansende derwisjen kunt zien.

Oriënt Express

Hoewel niet opgezocht, komen we derwisjen ook bij toeval tegen in het prachtige Sirkeçi station. Dit is het beroemde station waar ook de Oriënt Express vanuit Venetië zijn eindpunt heeft. Het Oriënt Express restaurant op het eerste perron ademt helemaal de nostalgie van de hoogtijdagen van de beroemde treinlijn. Overigens, heel Istanboel is trots op die erfenis. In het Pera Palas hotel kan overnacht worden in de kamer waar ooit Agatha Christie logeerde. Haar boek 'Murder on the Oriënt Express' was een rechtstreeks gevolg van de reis die zij ooit richting Istanboel ondernam. Slapen in een paleis kan ook, in het Çiragan Palas, nu ook bekend onder de naam Kempinski, met een prachtige tuin. Wil je trouwens even helemaal weg uit de drukte, dan is de rust zo gevonden. Neem de TDI-veerboot over de Bosporus richting Zwarte Zee en terug, zo zie je ook nog iets anders van dit prachtige kruispunt van werelddelen. De boot gaat richting Anadolu Kavagi, een klein, schilderachtig plaatsje vlak bij de Zwarte Zee. Niet alleen vind je op deze tocht met de veerboot toeristen, maar ook gewone Turken die van A naar B moeten reizen. Wil je niet een hele dag onderweg zijn, neem dan een taxi naar het tegenoverliggende stadje Rumeli Kavagi en laat je van daaruit 's middags met dezelfde veerboot terugvaren. De route komt langs oeroude forten, prachtig groene heuvels en legendarische yali's, vaak uit hout opgetrokken herenhuizen die zeer Europees aandoen, maar die tot op de dag van vandaag voor het merendeel nog in een mannen- en vrouwengedeelte zijn ingedeeld.

Bazaar

Je wordt altijd weer afgezet in de omgeving van de Galataburg, waar de skyline wordt gedomineerd door de Nieuwe Moskee. Links daarvan ligt de karakteristieke specerijenbazaar. Het is slechts één van de vele bazaars die Istanboel kent en die je absoluut bezocht móet hebben, wil je ook maar een idee krijgen van de vele charmes die de stad biedt. Geur, smaak en het oog strijden hier om voorrang. Geniet! Iets ten zuiden van de specerijenbazaar ligt de

Grote Bazaar, die ook op een steenworp afstand van ons waterpijpadres en de Çemberlitas hammam ligt. Hier kun je jezelf volledig verliezen als je houdt van alles wat Oriëntaals is. In de Bazaar kent men inmiddels de prijzen, want voor een kopje Turkse koffie (drie slokjes) moet een bedrag van 4 euro worden neergeteld, maar dit is een paradijs voor koopjesjagers, liefhebbers van bijzondere lampen en tapijten, zilverwerk, nephorloges en allerhande ambachtelijke meesterwerkjes. Trek voor de Grand Bazaar alleen al een hele dag uit, je zult je geen minuut vervelen en neem vooral ook een kijkje op de boekenmarkt, waar vooral de mooiste gekalligrafeerde antieke miniaturen en oorkondes de moeite waard zijn. Ten westen van de Grand Bazaar begint net voorbij de universiteit de textielwijk van Istanboel: een Walhalla voor liefhebbers van bont, nepbont, lingerie (jazéker), gordijnstoffen, vitrage en van veel bling bling voorziene mode. De wijk kent een aantal *hans*, oude karavaanonderkomens, die nu zijn omgetoverd tot winkelcentrum, café, theehuis en restaurant. Hier overstijgt het aantal Russische zakenvrouwen het aantal Turken. We noemen één *han*, omdat het eten daar ongelooflijk goed was, Historical Tashan Garden, sinds 1763. Heerlijk eten met goede wijn onder een prachtige sterrenhemel in een historische omgeving. En de muziek? We konden onze oren niet geloven: de uit Algarije gevluchte joodse zanger Enrico Macias. Dus wij aten begeleid door de klanken van 'Noël á Jerusalem' en al zijn andere hits. Da's nog eens multiculti.

Stad voor de zintuigen

Istanboel is een immense metropool, veelzijdig en gastvrij, vriendelijk en geslepen, multicultureel en islamitisch, hip en oriëntaals, streng en tolerant, modern en traditioneel. Het is een stad met een geheel eigen hartslag en valt beslist niet in een paar dagen te ontdekken of te doorgronden. Voor alleen al een goede verkenning van alle paleizen, moskeeën en het enorme aantal andere bezienswaardigheden moet je 14 dagen uittrekken. In een paar dagen kun je maar een deel van de stad zien, maar dat is genoeg om van Istanboel te gaan houden. Pas bij het passeren van de middeleeuwse muren op de terugweg krijgen we pas een idee van hoe groot de stad altijd al geweest moet zijn. Daarom een tip voor de reiziger die maar een paar dagen heeft: beperk je tot de wijk Sultanahmet en de wijk